EDEBİYAT

Türk Edebiyatında

BÛSÎRÎ'NİN KASÎDE-İ BÜRDE'Sİ

CİLT 1: NÜSHALAR

EDEBİYATA, SOSYAL HAYATA
VE SANATA ETKİSİ

EDİTÖR: **BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ**

DBY | dünbugün yarın

“**dün**”den öğrendiklerinle
“**bugün**”ü yaşamak
“**yarın**”ları aydınlatır.

TÜRK EDEBİYATINDA
BÛSÎRÎ'NİN KASÎDE-İ BÜRDE'Sİ CİLT 1: NÜSHALAR
EDEBİYATA, SOSYAL HAYATA VE SANATA ETKİSİ

© 2024, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™
Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 385
Edebiyat: 199

ISBN 978-625-6063-10-5 (1.c)
978-625-6063-09-9 (Tk)
Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, 2024

Yazarlar:
Bünyamin Ayçiçeği, Ayşe Ayçiçeği Dinn, Cihat Ekiz, Nurettin Gemici, Hamza Koç, Elif Kurumehmet, Murat Cemalettin Necipoğlu, Abdurrahman Özdemir, Ali Selçuk, Fatih Yaman

Kitap Editörü:
Bünyamin Ayçiçeği

Dizi Editörü:
Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.
(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si Cilt 1: Nüshalar - Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi
Yazarlar: Bünyamin Ayçiçeği (Doç. Dr.), Ayşe Ayçiçeği Dinn (Prof. Dr.), Cihat Ekiz (Araş. Gör.), Nurettin Gemici (Prof. Dr.), Hamza Koç (Doç. Dr.), Elif Kurumehmet (Öğr. Gör), Murat Cemalettin Necipoğlu (Doktora Öğrencisi), Abdurrahman Özdemir (Prof. Dr.), Ali Selçuk (Prof. Dr.), Fatih Yaman (Doç. Dr.)
Editör: Bünyamin Ayçiçeği (Doç. Dr.)
İstanbul : DBY Yayınları, 2024.
552 s. ; 16,0 x 23,5 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 385)
ISBN 978-625-6063-10-5 (1.c) 978-625-6063-09-9 (Tk)
1- Edebiyat 2- Klasik Türk Edebiyatı 3- Kasîde

Bu ciltte yer alan son bölüm, TÜBİTAK tarafından 1002 programı kapsamında desteklenen 215K398 numaralı, "Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumu Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dinî Etkileri" adlı projenin yayına dönüşmüş hâlidir. Desteklerinden ötürü TÜBİTAK'ın ilgili birimlerine teşekkür ederiz.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

EDEBİYAT

Türk Edebiyatında

BÛSÎRÎ'NİN KASÎDE-İ BÜRDE'Sİ

CİLT 1: NÜSHALAR

EDEBİYATA, SOSYAL HAYATA
VE SANATA ETKİSİ

Editör: **Bünyamin Ayçiçeği**

Bölüm Yazarları:
Bünyamin Ayçiçeği • Ayşe Ayçiçeği Dinn
Cihat Ekiz • Nurettin Gemici • Hamza Koç
Elif Kurumehmet • Murat Cemalettin Necipoğlu
Abdurrahman Özdemir • Ali Selçuk • Fatih Yaman

BÜNYAMİN AYÇİÇEĞİ, 8 Mart 1976 tarihinde İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 1998'de Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında *Sarı Abdullah Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Gülşen-i Râz Adlı Mesnevîsinin Transkripsiyonlu Metni* adlı yüksek lisans teziyle 2001 yılında bilim uzmanı ünvanını; 2014 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında *Behiştî Ahmed Sinan'ın (ö. 917/1511-12?) İskender-nâme'si (İnceleme-Metin)* adlı teziyle de bilim doktoru ünvanını aldı. 1998-2014 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği; 2012-2014 yılları arasında Kuveyt'te Türk Büyükelçiliğinde Türkçe okutmanlığı yaptı. 2014 yılından beri İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Edebiyatı Ana Bilim Dalında çalışmaktadır. 18.11.2020 tarihinde klasik Türk edebiyatı alanında doçent oldu. Evli ve bir kız babası olan yazarın özellikle dinî-edebî metinlerle ilgili bilimsel çalışmaları bulunmaktadır. İletişim: *bunyamin.aycicegi@istanbul.edu.tr*

AYŞE AYÇİÇEĞİ DİNN, İstanbul Üniversitesi'nden mezun olup yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi'nde, doktorasını Marmara Üniversitesi'nde yapmıştır. Doktora sonrası araştırmasını Washington'da Amerikan Üniversitesi'nde yapmış ve Boston Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak çalışmıştır. İstanbul Üniversitesi'nde psikoloji bölüm başkan yardımcılığı, bölüm başkanlığı, rektör yardımcılığı, kariyer merkezi kuruculuğu ve müdürlüğü görevlerinde bulunan Prof. Dr. Ayşe Ayçiçeği Dinn, İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun kurulmasında da önderlik etmiştir. Şu anda İstanbul Atlas Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi'nde dekanlık görevini üstlenmekte, psikoloji bölümünde ise lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde dersler vermektedir. İstanbul Atlas Üniversitesi Psikoloji Laboratuvarının kurulmasında emeği geçen Prof. Dr. Ayşe Ayçiçeği Dinn deneysel psikoloji, bilişsel psikoloji, nöropsikoloji, dil psikolojisi ve kültürlerarası psikoloji alanlarında ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel araştırmalar yürütmekte olup psikoloji bilimi için temel kitapların çevirisini yaparak Türkçeye kazandırmıştır. Çok sayıda Türkçe ve İngilizce çalışması, yayınladığı kitap ve makaleleri olup h-indeksi 22'dir. İletişim: *ayse.dinn@atlas.edu.tr*

CİHAT EKİZ, Kütahya'da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 2012 yılında Kütahya Akşemsettin Anadolu İmam Hatip Lisesini bitirdi. 2017 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl bu fakültede başladığı Türk İslam Edebiyatı yüksek lisans eğitimini 2019'da Doç. Dr. M. Murat Yurtsever danışmanlığında tamamladı. 2019'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Edebiyatı anabilim dalına araştırma görevlisi olarak atandı. Aynı yıl Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstirüsü İslam Tarihi ve Sanatları Türk İslam Edebiyatı alanında doktora eğitimine başladı. Hâlen bu görevini ve Prof. Dr. Zülfikar Güngör danışmanlığındaki *Ahmed b. Seydî el-Bigavî'nin Avârifü'l-Ma'ârif Tercümesi (İnceleme-Metin)* başlıklı doktora tez çalışmasını sürdürmektedir. İletişim: *ekizc@ankara.edu.tr*

NURETTİN GEMİCİ, Bolvadin İmam-Hatip Lisesini 1985 yılında bitirdi. Ardından Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 1990 yılında mezun oldu. 2 Ocak 1991-18 Ağustos 1993 yılları arasında Bağcılar Endüstri Meslek Lisesi'nde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak görev yaptı. 1993 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisansını bitirdi. 1993 yılında YLS sınavını kazanarak Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesine araştırma görevlisi olarak atandı. 1994 Yılında YÖK bursuyla Almanya'ya gitti. Bamberg şehrinde doktora eğitimini 1999 yılında

bitirdikten sonra Avrupa Diyanet teşkilatlarında eğitim bölümünde çalıştı. Almanya'da doktora eğitimi sırasında başta cami hizmetleri olmak üzere 8-18 yaş gençlerin eğitimine katkı sundu. 2007 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görev yapmaktadır. 2011 yılında Doçent, 2017 yılında Profesör oldu. Siyer, İslam Tarihi ve Medeniyeti, Osmanlı Dönemi Siyer Metinleri, Osmanlı Tarihi, Kültür ve Medeniyeti, Evliya Çelebi ve Seyahatnamesi, Tanzimat Sonrası İlim ve Kültürel Hayat ve Modernleşme, Din Eğitimi, Ahilik vb. konularda çalışmalarını sürdürmektedir. İletişim: *ngemici@istanbul.edu.tr*

HAMZA KOÇ, Trabzon'un Akçaabat ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Trabzon'da tamamladı. 2006 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Giresun Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde *16. Yüzyılda Yazılmış Bir Behrâm-ı Gûr Mesnevisi I, İnceleme-Edisyon Kritikli Metin* adlı teziyle yüksek lisansını (2010), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde *Nizâmî'nin Dört Mesnevisinin Mensur Tercümesi [Heft Peyker, İskendernâme, Hüsrev ü Şîrîn, Leylâ vü Mecnûn, İnceleme-Edisyon Kritikli Metin]* adlı teziyle de doktorasını (2016) tamamladı. 2006-2013 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda ve bazı özel öğretim kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptı. 2013'te Giresun Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümüne öğretim görevlisi olarak atandı. 2016 yılından itibaren aynı üniversitenin Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. İletişim: *hamza.koc@giresun.edu.tr*

ELİF KURUMEHMET, Trabzon'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı şehrin çeşitli okullarında, lisans öğrenimini Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde tamamladı. 2003-2014 yılları arasında MEB kadrosunda öğretmenlik yaptı. Yüksek lisans eğitimini İslam Tarihi ve Sanatları alanında tamamlayarak 2015-2021 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Akademik çalışmaları yanında yurt dışında ve içinde birçok sanatsal proje ve sergiye iştirak etti. Hâlen İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümünde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. İletişim: *elif.k@istanbul.edu.tr*

MURAT CEMALETTİN NECİPOĞLU, 1978 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun oldu. Babası Hafız Şerafettin Necipoğlu'nun yönlendirmesiyle küçük yaşlardan itibaren "cami mûsıkîsi" ile tanıştı ve bu mûsıkînin en önemli icracıları ile aynı meclislerde okuma fırsatına erişti. 90'lı yılların başında, Bakırköy Mûsıkî Derneğinde Klasik Türk Mûsıkîsi çalışmalarına devam etti. Böylelikle hem Türk Din Mûsıkîsi hem Klasik Türk Mûsıkîsi alanında ilerleme kaydetti. Her iki alanda da başarılı olması kendisine solist, kasidehan, mevlithan ve gazelhan vasıflarını kazandırdı. Gerek adına düzenlenen meclislerde gerek çeşitli etnik gruplarda solist olarak ülkemizin en seçkin konser salonlarında ve yurt dışındaki birçok ülkede konserlere katıldı. İlahi, tevşih, tasavvufî türkü ve şarkı formlarında beste çalışmalarıyla Türk Din Mûsıkîsi'ne hizmeti şiâr edindi. Birçok Türk din mûsıkîsi albümüne konuk sanatçı vasfıyla renk katan Necipoğlu'nun "Âşıkan- Sûfî Hisler- Yâ Şâfî Derman Sensin" isimlerinde üç Türk din mûsıkîsi albümü bulunmaktadır. Ayrıca; İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk Din Mûsıkîsi Anabilim dalında hazırladığı, "Mevlit İcrâsında İstanbul Tavrı" adlı teziyle bilim uzmanı ünvanını aldı. Hâlen aynı bölümde, Prof. Dr. Ubeydullah Sezikli danışmanlığında, "Geleneksel Mevlit İcrâsına Yönelik Bir Eğitim Modeli" adlı doktora tezini hazırlamaktadır. İletişim: *necipoglumurat@gmail.com*

ABDURRAHMAN ÖZDEMİR, 1969 yılında Karabük Safranbolu'da dünyaya geldi. İlk ve ortaöğrenimini Karabük'te, yükseköğrenimini 1991'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 1992 yılında başladığı lisansüstü eğitimi çerçevesinde 1995 yılında yüksek lisansını, 2000 yılında doktorasını bitirdi. 1994 yılından itibaren çalışmaya başladığı Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesinde 2001 yılına kadar okutman, 2008 yılına kadar da yardımcı doçent olarak görev yaptı. Arap Dili ve Belâgatı alanında 2008 yılında Doçent oldu. 2009 itibariyle tayin olduğu İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 2013 yılında profesörlüğe atandı. 2014-2016 yılları arasında Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, 2018-2020 yılları arasında Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde dekanlık ve rektör yardımcılığı vazifelerinde bulundu. Abdurrahman Özdemir'in Arap Dili ve Belâgatı alanında kitap, kitap bölümü, makale ve sempozyum bildirileri bulunmakta olup alanı yanında Kur'an Kıraati, Eski Türk Edebiyatı, Aruz, Klasik Türk Mûsıkîsi gibi disiplinlerle de yakından ilgilidir. Abdurrahman Özdemir evli ve iki çocuk babasıdır. İletişim: *abdurrahman.ozdemir@istanbul.edu.tr*

ALİ SELÇUK, 1970'te Mersin'de doğdu. Doktorasını *Mersin Tahtacıları* başlığını taşıyan çalışmasıyla Erciyes Üniversitesinde 2003 yılında tamamladı. Alevilik, Tahtacılar, Hubyâr Sultan Ocağı, Sıraçlar, Anşa Bacılılar, Girit Göçmenleri, Giritli Bektaşiler, Balkan Aleviliği ve Bektaşiliği konularındaki akademik çalışmalarını sürdüren Prof. Dr. Ali Selçuk, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi bölümünde öğretim üyesidir. İletişim: *aliselcuk@erciyes.edu.tr*

FATİH YAMAN, Lisans derecelerini Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji ve Marmara Üniversitesi Gazetecilik bölümlerinden aldı. Yüksek lisans ve doktorasını İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladı. Yaman, ABD'de Utah Üniversitesi Siyaset Bilimi (2006-2007), Almanya'da Tübingen Üniversitesi Katolik Teolojisi (2010) ve Justus Liebig Giessen Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Kültürel Çalışmalar bölümlerinde (2012) "misafir araştırmacı" olarak kendi alanında araştırmalarda bulundu. *Avrupa'da İslam ve Sivil Toplum* (2017); *Göç ve Toplum* (2019) isimli kitapları bulunan Doç. Dr. Fatih Yaman; göç politikaları, sivil toplum, sosyal değişim, medya, kimlik ve radikalleşme konularındaki çalışmalarına İstanbul Medeniyet Üniversitesinde öğretim üyesi olarak devam etmektedir. İletişim: *fatih.yaman@medeniyet.edu.tr*

Kitapta yer alan görseller, eserlerin tıpkıbasım sayfaları ve videolara dijital platformlar üzerinden kolayca erişim sağlanabilmesi için QR Kod uygulaması kullanılmıştır.

İçindekiler

Ön Söz.....9

Prof. Dr. Ali İhsan Öbek'in Kitabın Yazılışına Düştüğü Tarih..... 14

İmâm Bûsîrî'nin Hayatı, Divan'ı ve Kasîde-i Bürde'si..... 17
Bünyamin Ayçiçeği

NÜSHALARIN İNCELENMESİ

Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Mensur Tercüme ve Şerhleri..... 39
Bünyamin Ayçiçeği

Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Manzum Şerhleri..... 89
Hamza Koç

Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Manzum Tercümeleri..... 99
Hamza Koç

Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Tahmisleri..... 169
Bünyamin Ayçiçeği

SOSYAL HAYATA VE SANATA ETKİSİ

Kasîde-i Bürde'yi Okuma Âdâbı ve Bürde'nin Havâssı..... 183
Bünyamin Ayçiçeği

Hüseyin Vassâf'ın Kitâbü'l-Külliyât Adlı Eserinden Hareketle Kasîde-i Bürde'nin Havâssı..... 191
Cihat Ekiz

Kasîde-i Bürde'nin İcâzetnâmeleri 209
Bünyamin Ayçiçeği

Kasîde-i Bürde'nin Medrese Eğitimindeki Yeri 215
Bünyamin Ayçiçeği

Kasîde-i Bürde'nin Farklı Dillere Tercümeleri 219
Bünyamin Ayçiçeği

Kasîde-i Bürde'nin Hat Sanatındaki Yeri 247
Bünyamin Ayçiçeği • Elif Kurumehmet

Kasîde-i Bürde'nin Türk Mûsıkîsindeki Yeri 275
Bünyamin Ayçiçeği • Murat Cemalettin Necipoğlu

PROJE ÇALIŞMASI

Ön Söz 293
Tablo ve Şekil Listesi 294
Özet 295
Abstract 296
Giriş 297
Literatür Özeti 298
Gereç ve Yöntem 303
Sosyal Araştırmada Uygulanan Gereç ve Yöntem 481
Bulgular ve Tartışma/Sonuç 487
Ek 1. Yazma Eser Listesi 503
Ek 2. Anket 529

Kaynakça 533

Ön Söz

Türk edebiyatında dinî eserler içinde Hz. Peygamber'le ilgili olanlar büyük bir yekûn teşkil etmektedir. Hazırlanan müstakil kitapların kapladığı hususî sahayla beraber hemen hemen tüm divanlarda, mesnevîlerde ve farklı şekilde-türde kaleme alınmış divan edebiyatı dairesindeki her eserde, Hz. Peygamber'i konu edinen kısa ya da uzun parçalar bulunmaktadır. Özellikle Türk milleti bunu, Hz. Muhammed'e duyduğu muhabbet ve hürmetin bir gereği, şefaat arzusunun gerçekleşmesi için bir yol olarak görmüştür. İslam'ın ilk dönemlerinden başlayarak Rasûlullah'ı anlatan ve O'nun şahsında tecessüm eden davayı, yolu savunan; varlığının bir müslüman için ne ifade ettiğini mısralara döken şairler bulunmaktadır. "Hz. Peygamber'in şairleri" diyebileceğimiz bu sahabeler, İslam davasının yüce sesli savunucusu olmuşlardır. Abdullah bin Revâha (ö. 629), Kâ'b bin Züheyr (ö. 645?), Hassân bin Sâbit (ö. 680?) bu sahabelerden sadece birkaçıdır. Arap toplumunda şiirin ne kadar önemli olduğu, şairin de o dönemin medya vazifesini üstlendiği malumdur. Bu nedenle Hz. Peygamber Hassân bin Sâbit için, onun şairlik kabiliyeti ve ilhamı Cebrail tarafından teyit ediliyor/destekleniyor, diye buyurmuş ve onun için dua etmiştir.

Bürde; aba, hırka demektir. Kâ'b bin Züheyr, hâlini arz ederek Hz. Peygamber'den af dilediği, O'nu ve sahâbeleri medhettiği meşhur şiirini okuduğu esnada şu beyte gelince, Hz. Peygamber hırkasını çıkarıp Kâ'b'ın omuzlarına bırakmış, sonrasında kaside "*Bürde kasidesi*" olarak şöhret bulmuştur:

İnne'r-rasûle le-nûrun yüstedâ'u bi-hî
Muhammedün min suyûfi'llâhi meslûlu

"Peygamber Allah'ın öyle bir yalın kılıcıdır ki karanlıkta kalanlar onun aydınlığı ile yol bulur."

Şiirin mütercimlerinden olan Sezai Karakoç (1933-2021), bu sahneyi şöyle resmeder: "O, sözün gerçek sahibinin elinden hırkasını giydi. Cebrail'in, kelam meleğinin dokunduğu bir hırka giydi. Peygamber, O'nun üstüne hırkasını atarak koşuyu bitiren birinci atların üstüne atılan örtülerden bir örtü atmış oldu bu fikir ve sanat koşucusunun üstüne. Ve O'nu bu örtü, Peygamberlik rahmetiyle, şefkatiyle, sevgisiyle bürüdü. Ve Kâab bin Züheyr'in şahsında, kendini mutlak'a adayanların bütününü bürüdü (2014, 11-12)."

Rasûlullah'ın kendi hırkasını hediye ederek şairi taltif etmesi, sonraki dönemlerin "câize"lerine de gerekçe teşkil etmiş, Kâ'b'ı bürüyen hırka, takipçisi pek çok şairi de bürümüştür. Bunlardan biri ve bu çalışmanın sebebi Bûsîrî (ö. 1297?) de hırkanın bürüdüklerindendir. Bu hadise gerçekleştikten takriben 600 sene sonra İmâm Bûsîrî bir na't yazacak ve bu şiir de "*Bürde*" adıyla anılacaktır. Nasıl ki Kâ'b bin Züheyr, Bürde'nin altında ölümden kurtulup ebedî bir hayata kavuştuysa Bûsîrî de na'tını yazarak Hz. Peygamber'in Bürde'sine bürünüp maddî manevî hastalıklardan kurtulacaktır. Böylece kaside; hastalıklardan kurtulma, şifa bulma anlamına gelen *Bür'e* ismiyle de şöhrete kavuşacaktır.

Bûsîrî'nin *Bürde*'sini, "Bürüyen Kaside" adıyla tercüme eden Sezai Karakoç, bu şiiri ancak Peygamber âşığı ve O'nun yolunun çilelisi bir şairin hissedebileceği şu cümlelerle tarif eder: "Şiir, baştan sona, Peygamberi, O'na bakışı, Kur'an'ı, İslâmı, tam gerçeklik, samimilik, tabiilik, düşünce ve şiir üslûbuyla, en keskin çizgiler ve bir sevgi ve bir saygı loşluğunda, hep en önemli hedeflerden en önemli hedefe yönelerek getiriyor bize. Veya bizi alıp götürüyor. Büyük entellektüelin şiiridir bu. Abstrenin şiiri. Bir insanın iç oluşu, onarımı ve metamorfozu. Kasidenin başından bir duygu gecesine giren adam, biraz sonra ağaç hışırtılarını, sonra yolda geçenlerin seslerini işitir gibi oluyor. Daha sonra gölgelerini görür gibi. Daha sonra, sanki fıstık ağaçlarının arkasından bir ay çıkıyor. Göğün yakasında bir rozet gibi bir ay. Daha sonra Samanyolu. Şiirin sonuna doğru yavaş yavaş ortalık ağarır gibi oluyor. Bir duygu şafağına ve

sabahına çıkarken içimiz gülpembedir, gül kokulu bad-ı saba ile ürpermektedir. Gerçek. Gerçek. Gerçek... Şiir, gerçekten gerçeğe dönüyor; yapmacıktan, geçici olandan hep uzaklaşıyor. Bir iç arınması oluyor. Peygamber, çağların önünde bir hakikat hükümdarı gibi görünüyor. Ve Kur'an, gerçeğin ve güzelin sonsuz prensipleri, solmaz gülü gibi açılıyor. İslâm medeniyetinin orta noktasında, İslâm Tarihinin orta noktasında, İslâm Ülkelerinin orta noktasında, İslâm Düşüncesinin ve İslâm Sanatının orta noktasında, İslâmın dış ve iç çizgilerinin orta noktasında, yüreğimizin orta noktasında, Şiir, hakikatın merkez noktası etrafında dönüyor (2014, 15-16)."

Bûsîrî'nin *Bürde*'sini konu alan bu çalışmamız iki ciltten müteşekkildir. 1. ciltte, Bünyamin Ayçiçeği tarafından yürütücülüğü yapılan ve Tübitak Sobag-Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Destek Grubu tarafından desteklenen, 20/09/2018 tarih ve 166 sayılı toplantıda da sonuç raporu kabul edilen, "Busirî'nin *Kaside-i Bürde*'sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumu Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dini Etkileri" adlı projenin metni yer almaktadır. Öncelikle bu projeyi destekleyen Tübitak'ın ilgili birimlerine teşekkür ederim. İlk olarak projede, *Bürde* hakkında yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Ardından *Bürde*'nin Türk kültürüne yansıması, şifacılık geleneği içindeki yeri, çeşitli araştırma metotlarıyla incelenmiştir. Son olarak, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesindeki *Bürde* nüshaları ele alınarak listelenmiştir. Adı geçen projede araştırmacı olarak görev alan (soyadı sırasıyla) Ayşe Ayçiçeği Dinn'e, Nurettin Gemici'ye, Abdurrahman Özdemir'e, Ali Selçuk'a ve Fatih Yaman'a teşekkürü bir borç bilirim. 1. cildin farklı bölümlerine katkı sunan Cihat Ekiz'e, Elif Kurumehmet'e, Murat Necipoğlu'na ve *Bürde* çalışmalarının hiçbir aşamasında beni yalnız bırakmayıp her zaman destek olan kıymetli kardeşim Hamza Koç'a; projenin yazımı esnasında desteğini esirgemeyen değerli öğrencim ve meslektaşım Aslınur Akdeniz Brehmer'e şükranlarımı sunarım.

Çalışmamızın 2. cildi metinleri kapsamaktadır. Metinleri seçerken her birinin farklı hususiyetleri olmasına dikkat edilmiş, metinlerin sıralanmasında da bu hususiyetler dikkate alınmıştır. İlk sırada, Mücahit Kaçar tarafından hazırlanan "İbrâhîm b.

Süleymân el-Ankaravî'nin Kasîde-i Bürde Şerhi" yer almaktadır. Türk edebiyatında Anadolu Türkçesiyle kaleme alınmış ve sonraki tercümelere, şerhlere öncülük etmiş ilk *Bürde* şerhi olması bakımından Ankaravî'nin eseri oldukça önem arz etmektedir. İkinci olarak Sadık Yazar, kütüphanelerde en çok nüshası bulunan ve *Bürde* literatüründe oldukça önemli bir yeri olan "Le'âlî Mahlaslı Seyyid Ahmed b. Mustafâ'nın Kasîde-i Bürde Şerhi"ni hazırlamıştır. Bu iki şerhin ardından, "satır altı Bürde tercümeleri" literatüründe önem arz eden nüshalar yer almaktadır. Üç tane satır altı *Bürde* tercümesinin ikisi Bünyamin Ayçiçeği tarafından biri de Kenan Mermer tarafından hazırlanmıştır. Son olarak Hamza Koç, her biri farklı hususiyetlere sahip üç manzum metni ortaya koymuştur. Bu cilde katkı sunan kıymetli hocalarım Mücahit Kaçar'a, Sadık Yazar'a, Kenan Mermer'e ve Hamza Koç'a ayrı ayrı şükranlarımı arz ederim.

Bizleri kırmayıp büyük bir lütuf göstererek kitabın yazılışına tarih düşüren kıymetli hocamız Prof. Dr. Ali İhsan Öbek'e ne kadar teşekkür etsek azdır. Her iki cildde de tarih kıt'ası, ön sözden sonra yer almaktadır.

Kitaplar farklı bölümlerden oluşmakla birlikte ciltlerin sonuna, ilgili cildi kapsayan tek kaynakça hazırlanmış, çalışmanın bütününde İsnad 2. Edisyon atıf sistemine uyulmaya gayret edilmiştir. Nüshaların incelendiği bölümde her eserin ardından, araştırmacılara kolaylık sağlamak maksadıyla, bahsi geçen eserle ilgili yapılan çalışmalar eklenmiştir. Birinci ciltte yer alan kaynakça aynı zamanda, geçmişten bugüne yapılmış Bürde çalışmalarını kapsayan bir liste olarak da değerlendirilebilir. Bazı bölümlerde yer alan karekodlar okutularak konuyla ilgili renkli görsellere, yazma metinlere de ulaşılabilir.

Bundan sonra bulunacak yeni metinler ve ulaşılacak yeni bilgiler **kasideiburde.com** internet sitesine yüklenecektir. Böylece bilgiler güncellenebilecektir. Ayrıca bu sitede, Kâ'b bin Züheyr'in *Bürde*'siyle ilgili bir bölüm de bulunacak, farklı metinler de yer alacaktır. Sitedeki Kâ'b bin Züheyr'in *Bürde*'siyle ilgili kısmı, bu konuda önemli bir doktora tezi hazırlayan ve çeşitli yayımları bulunan değerli hocam Dr. Ömer Said Güler düzenleyecektir.

Kıymetli hocam Prof. Dr. Orhan Bilgin'in her zaman tekrar edip bizlere talim ettiği gibi, "Hazret-i Kur'an dışında hiçbir kitap, hatadan vâreste değildir." Diyarbakırlı Said Paşa da tercümesinin mukaddimesinde şöyle der: "İnsan nisyândan hâlî olamaz. Hatâ ve kusurdan münezzeh olan Zât-ı Kibriyâ'dır." Bu sebeple hatalarımıza ve kusurlarımıza af nazarıyla bakılması istirhamımızdır. Kıymetli okuyucularımız tarafından tekliflerin ve tavsiyelerin editöre iletilmesi hâlinde, sonraki baskılar için değerlendirileceğini ifade etmek isteriz.

Son olarak, *Kasîde-i Bürde* için geçmişten bugüne eser ortaya koyan bütün araştırmacıları saygıyla anıyor, bu çalışmanın da faydalı olmasını Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyoruz.

Bünyamin Ayçiçeği
Haziran 2024

Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Tahmisleri

Bünyamin Ayçiçeği

Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk-İslam Edebiyatı Ana Bilim Dalı,
(bunyamin.aycicegi@istanbul.edu.tr).

Genel Değerlendirme:

Kaynaklarda *Kasîde-i Bürde*'ye Türkçe yazılmış 8 tahmisten bahsedilmektedir. Buna rağmen elde 6 tahmis bulunmaktadır. Mekkî Efendi'nin tahmisi ile Edirne Müftüsü Muhammed Fevzî b. Ahmed et-Tavasî'nin tahmisi, kaynak şiirin bütün beyitlerini içermemektedir. Eldeki tahmisler içinde nüshalarının çokluğuyla ve diğer tahmis müelliflerinin övgülerine dayanarak Nahîfî'nin ve Abdullah Salâhî-i Uşşâkî'nin eserinin öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca bazı tahmis mukaddimelerinde de söylendiği üzere, söyleyiş özelliği sebebiyle 6 tahmisin 3'ü, kaynak metnin bahri olan basit bahrine en yakın görülen müctes bahrinde, *mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Eserler hakkında bazı değerlendirmeler tablo hâlinde şöyledir:

Müellifi	Eserin Adı	Bend Sayısı	Vezni	Kaynak Metnin Tercümesi
Taşköprî-zâde Kemâleddin Mehmed Efendi (ö. 1621)	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Süleyman Nahîfî Efendi (ö. 1738)	Yok	162	*mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*	Yok
Abdullah Salâhî-i Uşşâkî (ö. 1782)	Yok	161	*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*	Var
Şeyhülislam Mehmed Mekkî Efendi (ö. 1797)	Yok	150	*mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*	Yok
Mollacık-zâde Mehmed Râ'if Efendi (ö. 1825)	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Mustafa Maksûd Resâ Efendi (ö. 1852-53)	Yok	161	*mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*	Yok
Reîsü'l-İhtisâp Şerîf Mu'tasım el-Buhârî (ö. 1876-77'den sonra)	Yok	162	*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*	Var
Edirne Müftüsü Muhammed Fevzî b. Ahmed et-Tavasî(ö. 1900)	*Miftâhu'n-Necât fî Teslîsi'l-Lugât ve Tahmîsü'l-Kasîdeti'l-Bürdeti li-Medhi Seyyidi's-Sâdât*	130	*müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün*	Yok

1. Taşköprî-zâde Kemâleddin Mehmed Efendi'nin (Kemâlî) (ö. 1621) *Kasîde-i Bürde* Tahmisi:

Bazı kaynaklarda, Taşköprî-zâde Kemâleddîn Mehmed tarafından *Bürde*'nin tahmis edildiği Nev'î-zâde Atâyî'nin (ö. 1635), *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik* adlı *Şakâ'ik* zeylinde geçen, " 'Arabî ve Türkî nazma iktidârlarını iş'âr ve "Kemâlî" mahlası ile nazm-ı cevâhir-i eş'âr itmişlerdür ve '*Beriyye*' nâm kasîde-i 'Arabiyyeyi tahmîs ve hamîs-i sutûr-ı belâgat-enîs ile bünyân-ı fesâhati te'sîs itmişlerdür (2017, II, 1609)." ifadesinden hareketle aktarılmaktadır.

Bürde kasidesinin tam adı, *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* olarak kaynaklarda geçmektedir. Nev'î-zâde Atâyî'nin eserindeki "Beriyye" nâm kasîde..." ifadesinden hareketle Bursalı Mehmed Tâhir (ö. 1925) de *Osmanlı Müellifleri*'nde Taşköprî-zâde Kemâleddîn Mehmed'in *Kasîde-i Bürde*'yi tahmis ettiğini söyler (2016, I, 366). Farklı kaynaklar da bu iki eserden hareketle Kemâlî'nin *Bürde*'yi tahmis ettiğini ifade etmektedir. Eser henüz tespit edilememiştir.

Kaynakça

Ayçiçeği, Bünyamin-Koç, Hamza. "Tahmis-i Kasîde-i Bürde (Kemâlî)". Erişim 02 Aralık 2023. http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/tahmis-i-kaside-i-burde-kemali

Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. nşr. M. A. Yekta Saraç. 3 Cilt. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayınları, 2016.

Nev'îzâde Atâyî. *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik*. thk. Suat Donuk. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.

2. Süleyman Nahîfî Efendi'nin (ö. 1738) *Kasîde-i Bürde* Tahmisi:

Mesnevî-i Şerîf'i manzum olarak tercüme eden ve bu eseriyle şöhret bulan Nahîfî, Bûsîrî'nin *Bürde*'sini nazmen tercüme etmenin yanında tahmis de etmiştir. Nahîfî tahmise, tafsilatlı mensur bir mukaddimeyle başlar. Bu mukaddimede şair, manevî bazı işaretlerle tahmisi yazmaya karar verdiğini ifade eder. Rüyasında Ebû Eyyûb el-Ensârî'yi (ö. 669), sahabeden Câbir bin Abdullah'ı (ö. 697) ve Hz. Peygamber'i görmekle şereflendiğini ve ellerini öpmekle çeşitli lütuflara nâil olduğunu söyler. Hatta bazı hadisleri, doğrudan doğruya râvîsi olan Hz. Câbir'den teyiden aldığını belirtir. Bu mucizevî rüyadaki kimi işaretlerle de Nahîfî, *Bürde*'yi tahmis etmeye başlar (Er, 2014, 159).

Eser hakkında yapılan çalışmada tahmisin, kuvvetle muhtemel, 1702'den önce kaleme alındığı ifade edilmektedir (Keskinsoy, 2011, 28). Kaynak metnin tamamını 162 bend hâlinde tahmis eden Nahîfî eserini müctes bahrinde, *mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün* vezniyle yazmıştır. Eserde vezin ve kafiye kusuru görülmemektedir. Tahmis, kendinden sonra yazılan tahmislere

örneklik teşkil etmesi bakımından önemlidir. Bu hususu Mehmed Mekkî Efendi, kendi tahmisinin ve şerhinin bulunduğu eserin mukaddimesinde ifade etmiştir (Mekkî Efendi, *Tevessül*, Râgıp Paşa 1142, 1b). Nahîfî Efendi tahmisini, kaynak beytin de anlamını içerecek şekilde oldukça güzel bir Türkçeyle yazmıştır. Bu durum eserin şöhret bulmasını ve diğer tahmislere örnek teşkil etmesini sağlamış olmalıdır. Eser üzerine, Haşim Keskinsoy tarafından yüksek lisans tezi hazırlanmıştır (2011).

Örnek Metin:

1. Gönül nedir bu yetîmâne âh-ı dem-be-demi
Tefekkür üzre misin yohsa cânib-i Haremi
Hemîşe yâd idüp ol câygâh-ı muhteremi
E min tezekküri cîrânin bi-Zî-Selemi
Mezecte dem'an cerâ min mukletin bi-demi

2. Kureyş ü Hâşim'in endîşe eyleyüp sıfatın
Bulur mısın gam-ı hicrin devâ-yı tesliyetin
Medîne'nin getürdün mi yâda menkabetin
Em hebbeti'r-rîhu min tilkâ'i Kâzımetin
Ve evmada'l-berku fi'z-zalmâ'i min İdami

3. Olup nişâne-i peykân-ı mihnet-i şettâ
Nedir nedir ki kemân gibi kaddin oldı dü-tâ
Bu denlü râz ki bizden nühüfte eyleme tâ
Fe-mâ li-'ayneyke in-kulte'kfüfâ hemetâ
Ve mâ li-kalbike in-kulte's-tefik yehimi

161. Ola selâm ile şâd ol efâdıl-ı merdüm
Ki anlar idi sipihr-i hidâyete encüm
Cihândan eylediler zulmet-i cehâleti güm
Ve'l-âli ve's-sahbi sümme't-tâbi'îne lehüm
Ehlü't-tükâ ve'n-nukâ ve'l-hilmi ve'l-keremi

162. Hemîşe devr ide tâ kim bu gerdiş-i mînâ
Hemîşe tâ ola şems ü kamerde nûr u ziyâ
İlâhî anlara eyle selâm-ı lâ-yuhsâ
Mâ-rannehat 'azabâti'l-bâni rîhu sabâ
Ve etrabe'l-'îse hâdi'l-'îsi bi'n-nagami (Keskinsoy, 2011, 40-80)

Kaynakça:

Er, Şaban. *Nahîfî Süleymân Efendi Külliyâtı*. İstanbul: Kutupyıldızı Yayınları, 2014.

Keskinsoy, Haşim. *Mekkî ve Nahîfî'nin Kasîde-i Bürde Tahmisleri (Tenkitli Metin-İnceleme)*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Mekkî Efendi. *Tevessül*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Râgıp Paşa, 1142.

3. Abdullah Salâhî-i Uşşâkî'nin (ö. 1782) *Kasîde-i Bürde* Tahmisi:

Birçok eseri bulunan Salâhî-i Uşşâkî, Bûsîrî'nin (ö. 1297?) *Kasîde-i Bürde*'sini önce Arapça tahmis etmiş, sonra bu tahmisi ve kaynak metni Türkçeye çevirmiştir. Müellif, eserin bazı nüshalarında yer alan Arapça mukaddimede de bu hususa temas etmektedir. Gerek müellifinin gerekse tahmisin şöhreti sebebiyle eser Hamza Koç tarafından hazırlanmış ve bu çalışmanın 2. cildine alınmıştır. Detaylı bilgi 2. ciltte ilgili kısımda bulunmaktadır.

4. Şeyhülislam Mehmed Mekkî Efendi'nin (ö. 1797) *Kasîde-i Bürde* Tahmisi:

Türk edebiyatının bilinen en hacimli *Bürde* şerhi olan *Tevessül*'ün müellifi Mekkî Efendi, kendisinin de eserinde ifade ettiği üzere öncelikle, Nahîfî'nin (ö. 1738) eserini örnek alarak *Kasîde-i Bürde*'yi tahmis etmiştir. Ancak şerhi olmadan eserin anlaşılamayacağını düşünerek Türk edebiyatının bilinen en hacimli *Bürde* şerhini yazmış, kaynak beyitlerin tahmislerini de ilgili kısımlara eklemiştir.

Nahîfî'nin tahmisiyle mukayese edildiğinde Mekkî'nin eseri, Nahîfî'nin ardından gelmektedir. Nahîfî gibi müctes bahrinde, *mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün* vezniyle ve anlaşılır bir Türkçeyle kaleme aldığı eser, kaynak metnin muhtevasıyla uyumludur. Mekkî Efendi *Bürde*'nin bütün beyitlerini tahmis etmemiştir. Kaynak eserden 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 36, 43 ve 71. beyitlerin tahmisi bulunmamaktadır. 145. beyit ise Arapça tahmis edilmiştir (Koç, 2024, 33). Eser üzerine Haşim Keskinsoy yüksek lisans tezi hazırlamıştır (2011).

Örnek Metin:

1. Çıkarmayup der-i dilden mesâlik-i haremi
Hemîşe yâd idüp ahbâb-ı yâr-ı muhteremi
'Aceb bu girye-i hasret bu eşk-i dem-be-demi
E min tezekküri cîrânin bi-Zî-Selemi
Mezecte dem'an cerâ min mukletin bi-demi

2. İderken âhım ile kûy-ı yâr-ı menkabetin
Dilin tahassür ile âteş aldı her cihetin
Sabâ mı virdi peyâmın o cây-ı tesliyetin
Em hebbeti'r-rîhu min tilkâ'i Kâzımetin
Ve evmada'l-berku fi'z-zalmâ'i min İdami

3. Hayâl-i Yesrib ü Bathâ o kûy-ı yâr-i Hudâ
Girince fülk-i hayâle sirişk olur deryâ
Şu rütbe itmiş eser bana âteş-i sevdâ
Fe-mâ li-'ayneyke in-kulte'kfüfâ hemetâ
Ve mâ li-kalbike in-kulte's-tefik yehimi

149. Dahı selâm ola hem-çün te'addüd-i encüm
Zevât-ı ekreme kim etdiler cehâleti güm
Ki ya'nî yâr-ı cihâr ol e'âzım-ı merdüm
Ve'l-âli ve's-sahbi sümme't-tâbi'îne lehüm
Ehlü't-tükâ ve'n-nukâ ve'l-hilmi ve'l-keremi

150. Bulup revâyih-i rûh mahabbetinle bekâ
Nebiyy-i muhtereme yâ Rab eyle sen ihdâ
Salât-ı bî-'aded ü hem selâm-ı lâ-yuhsâ
Mâ-rannehat 'azabâti'l-bâni rîhu sabâ
Ve etrabe'l-'îse hâdi'l-'îsi bi'n-nagami

(Mehmed Mekkî, 1251, 10-20 ve 558-560; Keskinsoy, 2011, 84-121).

Kaynakça:

Keskinsoy, Haşim. *Mekkî ve Nahîfî'nin Kasîde-i Bürde Tahmisleri (Tenkitli Metin-İnceleme)*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Koç, Hamza. *Re'îsü'l-İhtisâb Şerîf Mu'tasım el-Buhârî Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Tahmisi*. İstanbul: DBY Yayınları, 2024.

Mehmed Mekkî. *Tevessül: Şerh-i Kasîde-i Bürde*. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1251.

5. Mollacık-zâde Mehmed Râ'if Efendi'nin (ö. 1825) *Kasîde-i Bürde* Tahmisi:

Son dönem Osmanlı âlimlerinden olan ve önemli devlet görevlerinde de bulunan Mehmed Râ'if Efendi'nin *Kasîde-i Bürde*'yi tahmis ettiği çeşitli kaynaklarda geçmektedir. Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey'in (ö. 1859) *Tezkire-i Şu'arâ*'sında (Erdem, 2014, 73) ve Ömer Rızâ Kehhâle'nin (ö. 1987) *Mu'cemu'l-Mü'ellifîn* adlı eserinde (1993, III, 289) tahmisten bahsedilmektedir. Ancak elde böyle bir eser bulunmamaktadır. Ya müellifin tahmisi henüz ele geçmemiş ya da onun Ka'b b. Züheyr'in *Kasîde-i Bürde*'sine yazdığı *Ziyâu'l-Fu'âd fî Şerhi Bânet Su'âd* adlı eseri, hataen Bûsîrî'nin *Bürde*'sine bir tahmis yazdığı yönünde nakledilegelmiştir (Güler, 2021, 148-149).

Kaynakça:

Güler, Ömer Said. *Mollacızâde Mehmed Râ'if'in Ziyâu'l-Fu'âd fî Şerhi Bânet Su'âd İsimli Kasîde-i Bürde Şerhi (İnceleme-Metin-Sözlük-İndeks)*. İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Güler, Ömer Said. *Ka'b b. Züheyr'in Kasîde-i Bürde'sine Osmanlı Döneminde Yazılan Türkçe Şerhler (Karşılaştırmalı İnceleme Üsküdârî Ahmed Efendi, Abdurrahman Abdî Paşa ve İsâmüddin Efendi Şerhlerinin Tenkitli Neşirleri)*. İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.

Kehhâle, Ömer Rızâ. *Mu'cemu'l-Mü'ellifîn Terâcimu Musannifi'l-Kütübi'l-Arabiyye*. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993.

Koç, Hamza. *Re'îsü'l-İhtisâb Şerîf Mu'tasım el-Buhârî Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Tahmisi*. İstanbul: DBY Yayınları, 2024.

Şeyhülislam Ârif Hikmet. *Tezkire-i Şu'arâ İnceleme-Çeviriyazı İndeksli Tıpkıbasım*. nşr. Sadık Erdem. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

6. Mustafa Maksûd Resâ Efendi'nin (ö. 1852-53) *Kasîde-i Bürde* Tahmisi:

Son dönem Osmanlı şair ve münşilerinden olan Mustafa Maksûd Resâ Efendi'nin hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Müellifin kaynaklarda âşıkane ve ârifane pek çok şiiri, *Münyetü's-Sâlik* adlı tasavvufî bir eseri olduğu ifade edilmektedir (Koç, 2021, 494). Asıl şöhretini ise *Kasîde-i Bürde* tahmisi ile kazanmıştır. Tahmisi yayımlayan Koç, eserin hususiyetleriyle ilgili şunları ifade etmektedir:

> Mustafa Maksûd Resâ, eserinin mukaddimesinde besmele, hamdele ve salveleden sonra *Kasîde-i Bürde*'nin bölümleri hakkında bilgi vermiş, ardından Alâüddîn Ali b. Muhammed b. Mesʿûd el-Bistâmî eş-Şahrûdî Musannifek'in (d. 803/1400-01-ö. 875/1470) şerhinden, Süleyman Nahîfî'nin tahmisinden ve Niyâzî-i Mısrî'nin (d. 1027/1618-ö. 1105/1694) tesbîʿinden bahsetmiştir. Kendisinin de bu yolda tahsil kabilinden bir eser yazmak istediğini ifade eden şair, bu hususiyetteki acziyetini dile getirmiş ve Hz. Peygamber'in şefaatine nail olabilme umuduyla bu işe giriştiğini belirtmiştir. Resâ müsennâ, murabbaʿ, muhammes, müsemmen ve muʿaşşer tarzında kırk kadar naʿt kaleme aldığını ancak Kasîde-i Bürde ile ilgili eser ortaya koymanın çok farklı olduğunu söylemiştir. Devamında kaynak şiirin vezin ve kafiye hususiyetleri, kelime anlamları ve metindeki durumları hakkında birtakım açıklamalarda bulunmuş, bunları Türkçeye uyarlamanın zorluğundan ve Nahîfî'den sonra aynı işi yapmanın ne kadar güç olduğundan söz etmiştir. Tahmisin sonunda Kasîde-i Bürde ile alakalı bazı bilgiler içeren ve Allah'tan af talep edilen Arapça-Farsça kısa bir bölüm ve Trabzonlu Muhammed Yaver Efendi (ö. ?) ile Divan-ı Hümayun hocalarından Yusuf Akif Efendi'nin (ö. 1853'ten sonra) ilgili şiiri takrizleri yer almaktadır (Koç 2021: 494-495).

Bürde tahmisleri içinde en meşhuru olan Nahîfî'nin eseri gibi Mustafa Maksûd da tahmisini müctes bahrinde *mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün* vezniyle yazmıştır. Eserin bazı bölümlerinde kafiyeyi zorlayan Resâ'nın Nahîfî kadar başarılı olamadığını söylemek mümkündür (Ayçiçeği ve Koç 2021). Tahmis, Hamza Koç tarafından yayımlanmıştır (2021).

Örnek Metin:

1. Nedir bu sende hanînâ olan melâl ü gamı
Bana desen n'ola ger sen gönüldeki elemi
Megerki ârzû edersin Habîb-i Muhteremi
E min tezekküri cîrânin bi-Zî-Selemi
Mezecte dem'an cerâ min mukletin bi-demi

2. Fütâdesin sana kimse eder mi tesliyeti
Megerki olur ise ol Habîb-i menkabeti
Nedir ya söyle bana gel bu sende keyfiyeti
Em hebbeti'r-rîhu min tilkâ'i Kâzımetin
Ve evmada'l-berku fi'z-zalmâ'i min İdami

3. Bu eşk-i dîde güvâh oldu 'aşkına hakkâ
Mecâl yok bunu inkâra hiç sana aslâ
Gönüldeki gam-ı vehmin bunu eder îmâ
Fe-mâ li-'ayneyke in-kulte'kfüfâ hemetâ
Ve mâ li-kalbike in-kulte's-tefik yehimi

160. Sahâbe oldu hidâyet bürûcuna encüm
Uyarsa bunlara ger buldu ihtidâ merdüm
Kıl iktidâ ki Resâ tâ tarîkın olmaya güm
Ve'l-âli ve's-sahbi sümme't-tâbi'îne lehüm
Ehlü't-tükâ ve'n-nukâ ve'l-hilmi ve'l-keremi

161. Resûl ü âline olsun salât subh u mesâ
Karâr etdigi müddetçe bu zemîn ü semâ
Bularla eyle İlâhî bu 'abdi rûz-ı cezâ
Mâ-rannehat 'azabâti'l-bâni rîhu sabâ
Ve etrabe'l-'îse hâdi'l-'îsi bi'n-nagami (Koç, 2021, 500 ve 543)

Kaynakça:

Albayrak Sak, Vesile. "Said Paşa'nın Kasîde-i Bürde Tahmisi". *Turkish Studies* 8/9 (2013), 523-559.

Ayçiçeği, Bünyamin-Koç, Hamza. "Tahmis-i Kasîde-i Bürde (Mustafâ Maksûd Resâ)". Erişim 18 Mayıs 2024. https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/tahmis-i-kaside-i-burde-mustafa-maksudresa

Koç, Hamza. "Mustafa Maksûd Resâ Efendi'nin Kasîde-i Bürde Tahmisi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 27 (2021), 489-546.

7. Reîsü'l-İhtisâp Şerîf Mu'tasım el-Buhârî'nin (ö. 1876-77'den sonra) *Kasîde-i Bürde* Tahmisi:

Mu'tasım el-Buhârî hakkında kaynaklarda oldukça sınırlı bilgi bulunmaktadır. Kârî Rahmetullah Vâzıh'ın (ö. 1895) *Tuhfetü'l-Âhbâb fî Tezkireti'l-Âshâb* adlı eserinden ve bazı şiirlerini ihtiva eden eldeki iki matbu kitaptan hareketle kendisi hakkında şunlar söylenebilir: Kadı Molla Muhammed Rahîm-i Belhî'nin oğlu olan Mu'tasım, Molla Şerîf Mahdûm adıyla kaynaklarda zikredilmektedir. Kârî Rahmetullah Vâzıh, tezkiresini yazdığı sırada onun orta yaşlarda olduğunu ifade eder. Nesih ve ta'lik hatlarını güzel yazdığını, mûsıkî ilminde ve şairlikte maharet sahibi olduğunu belirtir. Farsça şiirlerinde Şîrîn mahlasını kullanan şair, ticaret maksadıyla Rusya'ya ve Anadolu'ya gitmiş, hac görevini de ifa ettikten sonra İstanbul'da bulunmuştur (Kârî Rahmetullah Vâzıh, 1350, 110-111).

Baskı yeri ve yılı yazılmamış olan Ali Emiri Manzum 895'te kayıtlı matbu eserde yer alan Arapça, Farsça ve Türkçe *Bürde* tercümesi ve tahmisinin sonunda eserin Şerîf Mahdum el-Mu'tasım ibn Kâdî 'Abdurrahîm el-Buhârî tarafından 1293/1876-77'de yazıldığı kayıtlıdır. Üç dilli manzum tercüme hakkında bilgi veren Farsça olarak yazılmış paragrafta ise müellifin "Reîsü'l-İhtisâb" olduğu geçmektedir. Böylece müellifin, zikredilen tarihlerde İstanbul'da, halkın ve özellikle esnafın şer'î emirlere uymasını sağlamakla görevli olarak çarşı ve pazarı kontrol eden bir muhtesip olduğu söylenebilir.

Müellifin Beyazıt Kütüphanesi BM11868'de kayıtlı, içinde üç farklı eseri barındıran matbu bir kitapta da Ali Emiri Manzum 895'te yer alan şiirlerinden bazıları bulunmaktadır. Beyazıt Kütüphanesindeki nüshada şairden kısaca Mu'tasım el-Buhârî olarak bahsedilmektedir. Bu nüshalarda Mu'tasım el-Buhârî'nin Arapça-Farsça ve Türkçe yazdığı farklı manzumeleri yer alır. 30 Mayıs 1876-31 Ağustos 1876 tarihleri arasında sadece 91 gün tahtta kalan V. Murad için tertip edilmiş olan eserde, kendisinin tahta geçişi için Mu'tasım tarafından yazılan tarihler de bulunmaktadır.

Mu'tasım *Bürde*'yi hem manzum olarak tercüme etmiş (bk. Manzum Tercümeler) hem de bu tercümesini tahmis etmiştir. Remel bahrinde *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla ve 162 bend hâlinde yazdığı eserinde şair, kaynak beyitlerin hepsini tahmis etmiştir. Kaynak beyitle uyumlu olarak yazılan tahmiste şairin vezni ustaca tatbik ettiği görülmektedir. Diğer *Bürde* tahmisleri ve tercümeleri ile mukayese edildiğinde eserin orta düzeyde bir edebî kıymete sahip olduğu söylenebilir. Eser, Hamza Koç tarafından yayımlanmıştır (2024).

Örnek Metin:

1. Ey gözün ser-meşki tûfân-ı hücûm-ı derd ü gam
Çok çeküp âh u figân kan ağlıyorsun dem-be-dem
İşbu müşkil 'ukdesin hall it bana ey muhterem
Zî-Selem kûyındaki cîrân-ı mergûbu'ş-şiyem
Zikriden mi kana memzûc eyledün eşk-i nedem

2. 'Aşkınun te'sîri yoksa niçün ey mecnûn-şi'âr
Eyleyüp şemşîr-i bîdâd ile cânunı fikâr
Gözleründen kan döküp çok ağlıyorsun zâr zâr
Kâzıme semtinden esti mi nesîm-i zülf-i yâr
Ya İdam tağından ol ay şu'lesi çekti 'alem

3. Ger zamîrün yoksa sırr-ı 'aşk ile âyîne-dâr
Niçün olmış gözlerün giryân u hem kalbün fikâr
Ger disen göz ağlama kalb itme endûh âşikâr
Dutmıyorlar harfüni şâyân-ı sem'-i i'tibâr
'Aşk işbu hâl ile inkâr olınmaz hîç-dem

161. 'Arz idüp pîrâye-i feyz-i 'amîm-i kibriyâ
Tâ ki tahrîk eyliyor bân nahlinün bâd-ı sabâ
Sârbân hüsn-i terennümle çeküp hüsn-i sadâ
Deve fevcine olur gayret delîl-i ihtidâ
Salli yâ Rabbi 'alâ men nûrihî feyzu'l-kadem

162. Fazl u cûdundan recâ-mendem ben ey Perverdigâr
'Arz-ı ikbâl-i rızâ it tâ ki vardur rûzigâr
Ka'be-i dîn dört rükninden ki dirler çâr-yâr
Ya'nî Bû Bekr ü 'Ömer 'Osmân 'Aliyy-i nâm-dâr
Her biridür levh-i ta'zîm üzre ya'nî bir kalem(Koç, 2024, 53 ve 159)

Kaynakça

Hayyâm Pûr. *Ferheng-i Suhanverân*. 3 Cilt. Tahran: İntişârât-ı Tılâye, 1372.

Kârî Rahmetullah Vâzıh. *Tuhfetü'l-Âhbâb fî Tezkireti'l-Âshâb*. Library of Congress. https://www.loc.gov/item/2005309369/

Koç, Hamza. *Re'îsü'l-İhtisâb Şerîf Mu'tasım el-Buhârî, Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Tahmisi*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2024.

Mu'tasım-ı Buhârî. *[Çeşitli Eserleri]*. İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi, BM11868.

Mu'tasım-ı Buhârî. *[Çeşitli Eserleri]*. İstanbul: Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, 895.

8. Edirne Müftüsü Muhammed Fevzî b. Ahmed et-Tavasî'nin (ö. 1900) *Kasîde-i Bürde* Tahmisi:

Arapça, Farsça ve Türkçe pek çok eserin sahibi olan Mehmed Fevzî Efendi; *Kasîde-i Bürde*'nin 130 beytini tahmis ve şerh etmiştir. Kaynak şiiri üç dilli olarak Türkçe, Arapça ve Farsça tahmis eden müellif aynı zamanda Türkçe olarak muhtasar şekilde şerh etmiştir. Eserinin tam adı, *Miftâhu'n-Necât fî Teslîsi'l-Lugât ve Tahmîsü'l-Kasîdeti'l-Bürdeti li-Medhi Seyyidi's-Sâdât*'tır. Muhammed Fevzî mukaddimesinde, Bûsîrî'nin yakalandığı maddi hastalığa temas etmekte, kendisinin de manevî bir hastalığa yakalandığını ve Hz. Peygamber'in şefaatine erebilmek için *Kasîde-i Bürde*'yi üç dilde tahmis ve muhtasar şekilde Türkçe şerh ettiğini ifade etmektedir. *Kasîde-i Bürde*'nin yazılış sebebinden ve hususiyetlerinden bahseden Mehmed Fevzî Efendi, kaynak metnin bahri olan "bahr-i basit"in Türkçe ve Farsçada sıklıkla kullanılmadığını, bu nedenle şairlerin tahmislerini basit bahrine en yakın söyleyişe sahip olan müctes bahri ile yazdıklarını söyler. Ancak kendisi tahmislerini kaynak metinle aynı vezinde yani basit bahriyle yazmıştır.

Türkçe şerhte müellif, kaynak beyitte geçen bazı kelimeleri kısaca izah etmiş ve beyti nesre çevirmiştir. Özellikle her beytin son kelimesini açıklamıştır. 1273/1856'da yazılan eser, 1284/1867'de el-Hâc Muharrem Efendi Matbaasında basılmıştır. Eserin Türkçe tahmisi ve muhtasar şerhi, Muhammet Kuzubaş tarafından yayımlanmıştır (2007).

Örnek Metin:

1. Nedir ki ey murg-ı dil bu gizlü derd ü gamı
Hâtır-nişân idinüp çekmekdesin elemi
ʿAceb şu âh itdigin bâ-hüzn-i dem-be-demi
E min tezekküri cîrânin bi-Zî-Selemi
Mezecte demʿan cerâ min mukletin bi-demi

2. Rûz u şebân yokdur ferâg u hâliyetin
ʿAceb o peygamberin nuʿût-i âliyetin
Yâd idüp aglar mı şu çeşm-i dâmiʿatin
Em hebbeti'r-rîhu min tilkâ'i Kâzımetin
Ve evmada'l-berku fi'z-zalmâ'i min İdami

3. Endûh u ʿaşk ile bak kaddin oldı dü tâ
Sen yine ketm itmek kaydındasın hattâ
Efkende-i ʿaşk degilsin çünki sende fetâ
Fe-mâ li-'ayneyke in-kulte'kfüfâ hemetâ
Ve mâ li-kalbike in-kulte's-tefik yehimi

129. Dahı ricâl-i Hudâ ekârim-i merdüm
Sipihr-i tevhîdden müşâbih-i encüm
Ziyâ virüp itdiler zulâm-ı 'âlemi güm
Ve'l-âli ve's-sahbi sümme't-tâbi'îne lehüm
Ehlü't-tükâ ve'n-nukâ ve'l-hilmi ve'l-keremi

130. Ey Hâlık-ı bî-çûn ve yâ Cenâb-ı Hudâ
Salât-ı dâ'ime hem selâm-ı lâ-yuhsâ
Habîbine olsun me'a ashâb-ı safâ
Mâ-rannehat 'azabâti'l-bâni rîhu sabâ
Ve etrabe'l-'îse hâdi'l-'îsi bi'n-nagami (Kuzubaş, 2007, 160 ve 191)

Kaynakça

Ayçiçeği, Bünyamin-Koç, Hamza. "Miftâhu'n-Necât (Fevzî)". Erişim 18 Mayıs 2024. https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/miftahu-n-necat-fevzi

Koç, Hamza. *Re'îsü'l-İhtisâb Şerîf Mu'tasım el-Buhârî, Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Tahmisi*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2024.

Kuzubaş, Muhammet. "Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-Necât Adlı Eseri (Kasîde-i Bürde Tahmis ve Şerhi)". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1/1 (2007), 156-192.

BAZI NOTLAR

- **Tespit edilebildiği kadarıyla kaynaklarda 8 Türkçe tahmisten bahsedilmekte, bunların 6'sı elde bulunmaktadır.**
- **Türk edebiyatında *Kasîde-i Bürde* tahmisleri içinde; müellifin rüyası, üslubu, söyleyiş hususiyetleri, veznin ve Türkçenin kullanılışı, kendinden sonra yazılan tahmislere örneklik teşkil etmesi bakımından en önemli eser, Süleyman Nahîfî Efendi'nin tahmisidir.**
- **Abdullah Salâhî-i Uşşâkî'nin *Kasîde-i Bürde* Tahmisi, gerek müellifinin gerekse tahmisin şöhreti sebebiyle Hamza Koç tarafından hazırlanmış ve bu çalışmanın 2. cildine alınmıştır.**
- **Bazı kaynaklarda Mollacık-zâde Mehmed Râ'if Efendi'nin *Kasîde-i Bürde*'yi tahmis ettiği nakledilmesine rağmen eser, henüz ele geçmemiştir.**
- **Taşköprî-zâde Kemâleddin Mehmed Efendi'nin (Kemâlî) tahmisinin olup olmadığı şüphelidir. Henüz bir nüshası tespit edilememiştir.**